

A KÉPES KRÓNICA ÖSNÉVSORA

– mégsem „mese”? *

„... midőn teljes elméjével odafigyelt,
könnyen látta az összes dolgok mindegyikét,
tíz vagy húsz emberöltő során.”

(Empedoklész, 129. töredék, ford. Steiger Kornél)

Bárcsak olyanok lennénk, mint a mottónkban említett régi görög – valószínűleg Pythagoras –, aki, ha „jól odafigyelt”, látta a múlt és a jövő dolgait! Akkor nem kellene a töredékes és sokszor felettébb önző, mai értelmünkre hagyatkozni az ember rejtélyének, a népek történetének kutatásában... Addig is, míg újra eljön ez a boldog állapot, korszak, a földiesebb logikánkra vagyunk utalva, és gyakran évtizedek telnek el, míg határozottabb eredményekre jutunk. Így vagyunk krónikáink kutatásával is, melyek titokzatos sziklaként magasodnak a megismerésünk előtt.

Ha valaki megnézi az Árpád-ház őseinek névsorát, mely a 14-15. századi krónikacsaládban, mindenekelőtt a Kálti Márk-féle Képes Krónikában szerepel, Anjou Lajos király idején (1358), első pillantásra ellentmondásokat, enyhén szólva is „pontatlanságokat” fedez fel. Ám az eddigi tudományos kutatás sem ment valami sokra ennek a névsornak a tisztázásában, s egyszerűen csak „zavaros családfának”, „teljesen önkényes leszármazási táblázatnak” nevezik az 1964-es magyar kiadás jegyzetei. Természetesen nem könnyű a dolgunk, nem vagyunk túlságosan elkényeztetve nemhogy a honfoglalás előtti korszakok adataival, de az államalapításig eltelt száz esztendőről is erősen foghíjasak az írásos emlékek, avagy épp rendkívül szerteágazóak, sokrétűek, hiszen a honfoglalás előtt több, különböző törzs, népcsoport verbuválódott a „mag”-magyarság köré. Mint maguk a krónikások is említik, létezhetek magyar „ösgeszták”, eredeti dokumentumok, melyekből különböző módon, mélységben szemezgettek, Anonymustól Thuróczyig – ahány krónika, annyi adat van a honfoglalás időpontjáról is –, de sajnos ezek az első, írásos forrásaink elvesztek a Mátyás király halálát követő majd’ kétszáz esztendő felfordulásaiban.

Igyekeznünk kell tehát a lehető legalaposabb, legszélesebb áttekintésű kutatásokat elvégezni, hogy kihámozzuk a krónikák, őstörténetünk forrásainak eredeti valóságtartalmát. Jómagam már idestova több mint húsz esztendeje törekszem erre a „restitúcióra”, s közben persze nemcsak az adathiánnyal kellett megküzdeni, hanem a különböző, így-úgy meggyökeresedett vagy akár újabb felfogások is gyakran akadályt, megoldandó problémát jelentettek. De egy régi szerző, Fiók Károly tanulmányának címe, az *Őstörténet és kritika* nyomán talán elmondhatjuk, hogy ma már felnőttünk egy „őstörténet és önkritika” jellegű hozzáálláshoz is („Fiók újratöltve”), hiszen az utóbbi száz-százötven évben mégiscsak jelentősen kinyílt az érdeklődés, befogadókészség, s főként a mai fiatalabb nemzedékeknél tapasztalható egy megújulás, ami talán megkönnyíti a teljesebb realitás figyelembevételét, a „fizikai” kutatások mellett a szellemi kutatást, megközelítéseink „finom-hangolását”.

Legutóbb végülis egy egyszerű számítás révén jutottam el a névsor „megfejtéséhez”, valószínűnek látszó értelmezési lehetőségéhez, miután előzőleg és sokadjára időrendi kérdésekkel foglalkoztam, a hunok Kárpát-medencéből történő távozása, 453, és az avar-hunok bejövetele, 560 közötti kb. száz év áthidalásával⁹⁶. Ez a hiátus 453-560 között mindössze három-négy emberöltő, s nem kizárt, hogy az avarokkal bejöhettek az Atila-hunok unokái, dédunokái is, ahogy a krónikák is rendre *visszajövetelről*, sőt *visszajövetelekről* beszélnek – ez megmagyarázhatja az ingadozásokat a honfoglalás/ok időpontjai körül –, máskülönben nehezen érthető, miért jöttek volna ide az avar-hunok a több ezer kilométerre fekvő Közép-Ázsiából, ill. Belső-Ázsiából. Az európai hunok uralma és a közép-ázsiai, fehér hunok vagy heftaliták felemelkedése is átfedi egy-

* Az Eleink 2014/4. számában megjelent tanulmány bővített változata.

⁹⁶ Ld. „várkonyok”, *var* és *chiön*, fehér hun törzsek, Menandros, Theophylactos, Zakariás rétor adatai, és Ptolemaios *ouarnoi* és *ovareis* népei Baktriában és Areiában, valamint Bundahisn 34,43., *Awaro* vezér, és országa *Awarshatr*.

mást, mondhatni párhuzamos birodalmak voltak, amiben akár tudatos „hun geostratégiát” is felfedezhetünk. Ilyen gondolatok foglalkoztattak tehát, amikor elővettem a Képes Krónika névsorát s felmerült, hogy Álmos születésének feltehetően helyes, Anonymus 3. fejezetében olvasható 819-es (kerekítve 820-as) dátumától visszafelé a nevekhez kellene társítani *harminc éves emberöltőket*, a nemzedékek távolságának átlagos értékét (ld. Karácsonyi II., p. 244, a Ják nemzetségnél). Ezt meg is tettem, és ami elélem tárult, olyan volt, mintha szertegurult gyöngyöket fűztem volna egy fonálra, megkaptam a honfoglalás előtti évszázadaink „gyöngysorát”, a krónikai személynevek/népnevek és a történeti források megdöbbenő egyezéseit, mintegy öt-hat „csomópontban”. Felmerül természetesen a kérdés, hogy a névsor *eredeti-e*, az őshagyományainkból származik, avagy a krónikások „számolták ki”, ahogy jómagam, hiszen ők is ismerhették Anonymus 819-es adatát (bár nem ismétlik meg)? És a másik fontos kérdés: a krónikások *átszámolták-e* a régi, „pogánykori” időszámításunkat a keresztény korira, vagy esetleg már a honfoglalás előtt is használtuk a régi időszámításunk mellett a keresztényt? Itt is elképzelhető mindkét lehetőség, s ezekre a kérdésekre az alábbiakban röviden még visszatérünk a névsor tárgyalásánál, illetve függelékekben a tanulmány végén, utalással a Kállai Géza által már régebben felvetett ókori Metón-ciklusra⁹⁷, mely a Nap és Hold együttállásain alapszik, vagyis az újhold visszatérésein 19 évente ugyanarra az állatövi pontra, amit Kállai szerint ismerhettek, használhattak ősünk is a fejedelemsválasztás, s ha kellett, a fejedelem szakrális feláldozása időpontjának meghatározásánál, mely körül hatalmas harcok, konfliktusok is kitörhettek. Úgy tűnik, hogy ezek az ősi szokások időnként megjelentek még az Árpád-ház történetében (ld. Álmos nevénél, és Függelék 3, 4).

A névsor elejét, a bibliai Noé, Jáfet, Nimród neveket nem tudjuk beilleszteni ebbe a sorba, ám ez nem zárja ki, hogy a bibliai nép-genealógiának ne lett volna valamilyen alapja, hiszen ez babiloni ősforrásból és az i. e. 8-6. században, a próféták korában, épp a zsidók fogsága idején Elő-Ázsiába nyomuló nagy szkíta törzsszövetség csoportjainak ismeretéből fakadhatott⁹⁸. A „Thana” ősnévét sem lehet igazán beilleszteni a sor elejére, Berossosnál nem találtam⁹⁹, Epiphánios a 4-5. században csak annyit említ, hogy a hagyomány szerint Nimród alapította Baktriát s hogy Nimród lett volna Zarathustra. Maga a Képes Krónika is cáfolja, hogy Nimród (Nemproth, Kézainál Menroth) járt volna a Tanais/Don folyónál, bár a nevet „engedelmesen” átveszi. Így tehát „Hunort” vettem az első nemzedéknek, ami egyszerűen a hunokat, a hun fejedelmek „őst” jelenti.

Alábbiakban: – = i. e., + = i. u., az emberöltők dátumai plusz-mínusz 5-10 év kiegészítéssel értendők; vannak bizonytalan nevek, melyeket magam nem tudtam elhelyezni, noha valamilyen oka lehetett a szereplésüknek; a Bleda/Buda név pl. *Budli* alakban jelenik meg AD 70 k., vagy említhetnénk F. Hirth megfejtését¹⁰⁰ négy név, a Beztur, Mike, Kulche, Levente kínai-hun párhuzamaival kapcsolatban (ld. Függ. 6.); meglehet, néha utólagos krónikási kompilációkkal, kiegészítésekkel, elírásokkal is számolnunk kell; egyes esetekben úgy tűnik, hogy a krónikáiró

⁹⁷ Kállai G.: Új hold! Új király!, Valóság, 1985/4, újraközlés Turán, 2009/2, Kállai érdekesítően rámutat, hogy a fejedelmek a Nap-Hold 19 éves ciklusa „maximalizálhatta” az uralkodási éveit, de a számításai hibásnak tűnnek, az efemerida adatok alapján más évekkel kellett számoljak, ld. Swiss Ephemeris, astro.com, pl. 1908. dec. 23-tól visszafelé. Kállai szerint István királlyá koronázásakor, 1000 decemberében is volt újhold a Bak 0°-án, ez azonban nem igazolható, s mivel István trónra kerülése szakítást jelentett a korábbi szokásokkal, nem valószínű, hogy a koronázása idejének megállapításakor a „pogány” időszámítást használták volna, ld. még Szentpétery 1985, p. 27., Metónról (v.ö. az antiküthérai „kalendárium”).

⁹⁸ „Jáfet fiai” a vízözön, Atlantisz elsüllyedése, vagyis a jégkorszak vége után, az ősiráni Dyaus-pitr/Jupiter-orákulum proto-indoiráni/indoeurópai népei, ld. Hérod. IV. 5. és 127, a szkíták ősapja gör. *Dia*, a főisten, Zeusz/Jupiter, v.ö. R. Steiner a népszellemekről, GA 121/6; a népneveket az óhéber papok átalakították a maguk nyelve szerint, így lett pl. a szkíták asszír *ashkuz* nevéből „Askenáz”, ld. Jerem. 51,27 (innen jöhet, hogy „askenázinak” hívják a szőke, kékszemű, „árja” zsidókat), s egyáltalán nem meszeszerűen akár a magyarból „Magóg”, egyéb nevek kombinációja révén is, ld. Óg, Góg, Agág, Magor/Jerem. 20,3, s esetleg belejátszhatott a médek papi törzsének *mág*/mágus neve, ld. Hérod. I. 101, vagy a támadást vezető szkíta vezér, *Madya* neve, Hérod. I. 103.; ld. még a szkíta eredetmondában szereplő három testvér közül Arpoxais neve asszír vagy perzsa dinasztikus kapcsolatokra utalhat, v.ö. Arpakshad és Ardashir nevek, 1.Móz. 10,22,24, és Nehem. 2,1, 5,4, 13,6. V.ö. a bibliai népgenealógiáról táblázat hátul.

⁹⁹ Ld. Pálóczi Horváth Ádám: A Magyar Magóg Pátriárkhátul fogva I. István királyig, 1817, p. 7, § 3., a „költött Berossus”-ról, akinek más szerzőknél fennmaradt töredékeit átköltötte, azaz meghamisította Viterbói Annus, VI. Sándor pápa hivatalnok 1498-ban.

¹⁰⁰ Götz László: *Keleten kél a nap*, I. 306-307.

egy nevet kettébont, pl. a történeti forrásokból is ismert hun *Oktar* nevet Kadarra és Othmarra, vagy a hun *Balambért* a Balog, Bender nevekre; a sorszámok a nevek előtt a Hunortól Álmosig terjedő 39 nemzedék között elfoglalt sorrendet jelentik.

1. HUNOR, -320 k.

= a név a *hunokat* jelenti, s mivel a Hunor, nem pedig a Magor név szerepel az élen, így egy hun „ősfáról” lehet beszélni, melyen a hunokhoz különböző időpontokban csatlakozott népeket is megtaláljuk (ld. alább); a kiváló sinológus, Henri Maspero: *Az ókori Kína* c. munkája szerint (p. 320), a hunok/*xiongnu* első biztos említése a kínai forrásokban -319, ami meglepő egyezés az általam „kiszámolt” adattal s a Metón-ciklussal is, jóllehet a hunok már ez előtt is léteztek, Kína környékén elsőként a *xianyun*-okkal azonosíthatóak, akik i.e. 840-823 k. többször megtámadták a Csou-birodalmat (Si King/Dalok könyve, 167, 168, 177, 178. énekek, a kínai, angol változatokban), ill. megjelennek már az Avesztában is, *hiiaona*, *hyaona* néven, melyből a közép-perzsa/pehlevi *chiön* névalak lett, s úgy tűnik innen a magyar *kun* elnevezés, mely már a kipszák „kunok” bejövetele előtt létezhetett a magyar nyelvben (ld. The Zend Avesta, ford. J. Darmesteter, archive.org, és a Sahname, uo. angolul, és Radó A., 1896). Egyéb hun nevek párhuzamai (főként Priscustól, AD 5. századból): Dama = *Máma*, Donatosz, Bereka = *Berikosz*, Scemen = *Eszkam*, Ed, Etei = *Edekon*, *Atakam* (ld. Pritsak, 1982).

6. KEAR, -170 k.

= Krum, *bolgár* kán nevét rejti (Anon. 11-12, Keán, ld. madarai feliratok), aki 810 k. elfoglalta a Kárpát-medence keleti felét, majd utódját, Szalánt a magyar honfoglalók hódoltatták.

7. BELER, -140 k.

= *bular*, *bolgár* (a krónika a *Bereka* nevet is használja a meótiszi szarvasvadász-jelenetben, ld. fent, hun név?); e nevek az ogurok és óbolgárok csatlakozását jelentik, a -170-es dátum *mindössze 6 év híján* egyezik a hun nagyfejedelem, Maotun vagy Modun shanjü levelének keltezésével, -176-tal, amikor leírta a kínai császárnak, hogy 30 „íjfénytű” nép csatlakozott a hunokhoz, köztük a kínai átírásban *dingling*-nek, *tielő*-nek nevezettek, akiket O. Pritsak óta az óbolgár-ogur-hun Dulo-dinasztiával azonosít a kutatás (O. Pritsak 1955, kroraina.com), és ez a név lehet az alapja a Kézai-krónikában szereplő Dula, „alán” fejedelem nevének is (Maotun leveléről ld. Z. Batsaikhan 2006, ford. Z.T.Cs.; érdekes, hogy a kaukázusi alán-oszéteknél, a jászok legközelebbi rokonainak Nart-mondáiban megjelenik a *Dollau* név, igaz, a nartok ellenségeként, ld. Nartok 2009, VI. 10, p. 206-208). Az ogurok, óbolgárok népes törzsei (mintegy 70 törzsük volt az AD 5-6. századi források szerint) hozhatták létre a Tobol-Irtis menti Szargatka régészeti kultúrát i. e. 7. században, itt jelennek meg a hunok leletei, eleinte szórványosan, i. e. 3. század végétől (Szidorovka, Iszakovka). A szargatkai ogurok nagy valószínűséggel azonosak a Hérodotosz által említett *arimaszpokkal*, „egyszeműekkel”, IV. 13, 16, 27. (ld. még *Maspi*/maszpok a perzsák egyik törzse, s így talán lehet arimaszp = árja maszp is, Hérod. I. 125, C. S. Wheeler 1854, W. Beloe 1840, valamint J.T. Wheeler 1854, p.270, és perzsa-méd személynevek a bibliai Eszter könyvében, 9,8-9); az ogurok az Irtis-Tobol mellékéről szoríthatták vissza az Urálhoz, az Isszet-folyó, oroszul Iszety, térségébe az *isszedonokat* (ld. alább); v.ö. egy vogul világteremtési mondában szerepel egy iráni nevű „Paraparseh” – perzsa Pasargadai? –, akinek egyik népe félszemű, de a monda szerint csak azért nevezik így őket, mert hunyorogva néznek a napba; kérdés, hogy vajon nem egy kultikus, nap-tiszteleti szokásról van-e itt szó, melyet a székelyek máig őriznek a pünkösdi hajnalvárásukban? ld. Finnugor-szamojéd/uráli regék és mondák, 1984, 1. A világ keletkezéséről; más finnugor mondákban számos „isszedon” szokás is felbukkan, melyeknek megtalálhatók a magyar népmeséi párhuzamai, ld. Berze Nagy J. és Nagy Olga gyűjtéseit), majd kialakult egy kölcsönös kapcsolat a két, illetve három kultúra, nép, az „arimaszpok”/ogurok-óbolgárok,

„isszedonok”/szavárdok-ómagyarok, és a „finnugorok”, hantik, manysik ősei között (Koryakova-Epimakhov 2007). Ez utalhat esetleg már a szargatkai ogurok „finnugor”/szavárd-magyar nyelv-ismeretére is.

21. LEEL, 280 k.

= Kézai 32. szerint Léltől származott a *Zuard*-nemzetség, amiben egyértelmű emléket láthatjuk ősi szavárd-kapcsolatainknak, melyek a Don és a Dnyeper közötti levédiai szállásterületünkre költözésünk előtt s valószínűleg egy ideig még ezután is fennálltak (De administrando imperii, 38: régi nevünk *szavart*); meg kell jegyezni, hogy a Lél személynév ’lélek’ jelentéssel megvan a „finnugor”/uráli hantik vagy osztjákok nyelvében, lil, lill alakban (OH/III., Az Aranyfejedelem éneke, *vuaress lill* = vércse-lélek), ami közelebbi kapcsolatokra, nyelvi átvételekre utal. Mint már rámutattam az elmúlt években, több forrással rendelkezünk, melyek a szavárdok és a magyarok AD 1-2. századi kelet-európai, Don-Volga-vidéki jelenlétére vallanak, a hunok 375-ös érkezése, ill. a gótok, alánok feletti győzelme előtt mintegy 200-300 évvel, így *Metere*: AD 8-10, Ovidius, *Tristia*, II. 191; *Mattzaris*: AD 40, celjei sírfelirat, CIL, 5234; *Sardi Scythae*: Plinius, IV. 83, *Mazacasos*: uo. VI. 21; *Souardeni*: Ptolemaios, V. 9,16, *Materi*: uo. V. 9,17. (ld. Bevezetés a magyar őstörténet kutatásának forrásaiba, 1988, Pekkanen a Materi névről, és a Waldseemüller-térképen szereplő Suardeni névről, melyeket azonban az eddigi kutatás rejtélyes okból nem vizsgált, holott páratlan jelentőségű adatokról van szó, melyeket alátámasztanak egyéb, újabb tudományos eredmények). A szavárd-magyarok a kelet-uráli Iszety-folyó térségében az Itkul-kultúrát alkothatták i. e. 7. századtól, amikor feltehetőleg a szargatkai ogurok érkezésére az Irtistől az Iszetyhez költöztek, s „isszedonok”, isszetiek lettek, a Hérodotosz által közvetített helyi közlés szerint (az Iszet név eredetije lehetett Isz, majd Iszed is, a régi magyar d-kicsinyítőképzővel, ld. Anon. 18, 34, Kézai 59, hely- és szem.nevekben, sőt talán az elő-ázsiai szuvarok is általunk lettek szavárdok); nagy valószínűséggel a bronzkorban az Urál-Kazahsztán térségében megtelepedett Szintasta-Andronovó kulturális komplexum proto-iráni népei között keresendők az elsődleges őseink (ld. dokumentumfilm a dél-uráli Szintasta-kultúra egyik településéről, cirill-betűs címen: Arkaim, Ural, Roszija, Csaszty 1-4, www.europetourism.su, és a ZDF filmje, *Vermächtnis der Steppenkrieger*, 3D-animációkkal), míg az altáji Afanszjevo-kultúra talán a turániak, hunok és ogurok első régészeti nyoma. Orosz régészek azt is felfedezték, hogy az itkuliak a gorokovóiakkal az Uráltól nyugatra költöztek i.e. 3. század végén, valószínűleg épp a hunok miatt (Koryakova-Epimakhov, és Z. T. Cs.: Isszedónia 2013; ld. még a legutóbbi szenzációs felfedezést, a Cseljabinszktól északra, az Uelgi-tónál talált honf. kori magyar leleteket: *Magyar halomsírok az Urálon túl*, Youtube). Ez is jelentheti, hogy eredetileg lehetett egy markáns különbség a szavárd-magyarok és a hunok között, ami egy később „megszelidülő” ősi, iráni-turáni ellentétre látszik utalni.

22. ZAMUR, 310 k.

= a *szavárd*, *szuvar*, *szavir* név elírása lehet, s mivel a krónikában emellett szerepel a *Zuard* név-alak is, ugyancsak Léltől eredeztetve (v.ö. Kézai, 32), így feltételezhető, hogy a névsor valamilyen más kéztől, valóban korábbi, honfoglalás előtti korszakból (is) származhatott (Anon. 6. említi a Zemera/Szemere nevet; megvizsgálandó, hogy a krónikai személynévek között nincsenek-e ázsiai zodiákus-nevek, v.ö. tör. szemer = egér, patkány, és keleti zodiákus-éve, Pritsak, 1955, p.71, 79); a szavárd név egyéb alakjai: *Zavuk*, József kagán levelében, AD 961 előtt, és *Sewuk*, *Sew*, a „sewordik” őse, Yovhannes Draskanakertsi, vagy Joannes Katholikos, örmény pátriárka Históriajában, 900 k., a bibliai Kús fiainak *Szeva*, *Szavtah*, *Szavteka* (nem Shába!) neveihez társítva, 1.Móz. 10,7, s egy dunai bolgár fejedelmet is *Szevarnak* hívtak, 722-734 között. A bibliai (és az örmény, kazár) nevek utalnak az Arab-félsziget nyugati részén élt *szabeusokra* (Ésa. 18, és 45,14), de talán eredendően az észak-mezopotámiai szubarokra, Szubartu, Szubir-ki népére is (Ungnad 1936), akik eszerint nem árják, hanem „kúsíták”/khámiták voltak, s akiknek kései utódai

(a mi szabirjaink/szavárdjaink déli maradékai) lehetnek az arab, szír forrásokban szereplő harrani szabeusok, kiket az iszlám azonosított egy *al-Sabi'ah* nevű moszlim szektával s az iraki mandeus keresztényekkel (Glasenapp 1975, Chwolsohn 1856, Kienast 1926, Religion, Learning, 1990, p. 485-6; ld. még Sz. A. Grigorjev a dél-uráli Szintasta-kultúra transzkaukázusi, anatóliai jegyeiről, in Kurgans, Ritual Sites 2000).

23. ZAMBUR, 340 k.

= ez is lehet a *szavárd*, *szavir*, *szuvar* név módosulása; az m szabályos módosulása a b-nek, ebből pedig lehet egy eredetileg kiejtett v-re következtetni, tehát Zamur, Zambur = Zabur, Zavur, és a szavakon belüli szótagcsere, hangzócsere is ismert jelenség, mint a fenti kazár és örmény névalakoknál láthatjuk (ld. Anon. 6, Zombor, aki Huba ill. Töhötöm vezértől származott; Kézai némileg eltérő vezérnévsort közöl, apák helyett a fiúkat). Valójában tehát úgy tűnik, *ezen a ponton* kapcsolódnak a szavárdok, magyarok a hun-történetbe, a krónikai névsor emberöltői szerint 280-340 között, bár erről a dátumról nincsenek egyéb forrásaink (ld. még alább).

28. KADICHA, 490. k.

= a *kadocsák* csatlakozását jelenti, egy délnyugat-káspi melléki ősiráni (turáni?) népet, akiket már Xenophón említ a Kürosz nevelkedése című munkájában, s akik AD 451-ben az avarayri, 481-ben az akori örmény-perzsa ütközetekben harcoltak a perzsák oldalán, a hunokkal (és valószínűleg az avarokkal) együtt, majd az 500-as években az észak-mezopotámiai Dara városa körüli bizánci-perzsa ütközetekben, olykor a hunok ellen is (ld. Kmoskó 2004); sajnos a kadocsák sem keltették fel igazán a korábbi kutatás érdeklődését, noha Joannes Antiochenus munkájában a 486. évnél szerepel elsőként a gör. „*kadiszenusz legomenusz Ounnusz*”, a ’hunoknak nevezett kadiszok’ megjelölés (Chronika, 214,9, in FHG, V., p. 28, v.ö. Th. Nöldeke 1897, valamint Marquart: Streifzüge, p. 279-280, *katisk*, *aparhajk* és *honk*, Lazar Parpeci és Moses Xorenaci krónikáiban, ld. Z. Tóth Csaba: Ismerjük-e krónikáinkat? Turán, 2010/1.), vagyis a hunok és kadiszok, kadocsák törzsszövetségének első írásos emléke, *mindössze 4 évvel tér el* a számításom szerinti 490. évtől! (a Metón-ciklus ehhez közeli éve 483). Nem valószínű, hogy ez a „bravúr”, miként a fentebbiek, valamelyik 12-15. századi krónikásnak lenne tulajdonítható, sokkal inkább eredeti hun-magyar, ogur-magyar forrásból származhat, méghozzá úgy, hogy őseink a 30 éves emberöltőket és a Metón-ciklust is ismerték, s már az államalapítás, AD 1000 előtt ők maguk, és/vagy a későbbi krónikások, valószínűleg ezt vetették egybe a keresztény időszámítással (ld. Függelékek). A kadocsák a 7. századi ogur-székely első honfoglalókkal érkezhettek a Kárpát-medencébe, majd teljesen beolvadhattak a székelyek közé, de nevük fennmaradt a krónikákban, személynévként (ld. Katisz nemzetségnév, Karácsony J.: A magyar nemzetségek) és településnevekben: a baranyai Kacsóta régi neve Kadosafalva volt, az erdélyi Udvarhelyszékben pedig Kadács vára, Kis- és Nagy-Kadács és Kadicsfalva őrzi emléküket (Földrajzi nevek etimológiai szótára, Csánki D.: Magyarország történeti földrajza, v. ö. dunántúli településnevek erdélyi párhuzamai, Györffy, 1990).

33. BENTEKUS, 640 k.

= *Mundzuk*, Atila király apjának neve, aki 420-430 k. élt, s a név „megmagyarosított” alakja, időrendi elhelyezése arra mutat, hogy itt *Kuvrat*, onogur-bolgár kán *apját* érti a krónika, akinek a neve azonban nem ismert (ld. alább).

34. ETHELE, 670 k.

= *Kuvratnak* felel meg, aki 605-665 között élt, s mintegy „*új Atilának*” tekinthették a fejedelmi, vezéri képességei miatt, azután, hogy 635-ben felszabadította népét a kazár-türk és/vagy az avar uralom alól; mint ismeretes, halála után 5 fia közül három nyugat felé vonult népük egy-egy ré-

szével, illetve már ez előtt is nyugatra vonultak ogur törzsek (Dümmerth D., 1987, László Gy. 1977, ld. Fredegár folytatója LXXII, a 631. évnél említi, hogy 9000 bolgár költözött a bajorokhoz, ld. még alább). Fontos kiemelni, hogy a Kép. Krón. 677-re teszi a magyar honfoglalást, míg Attila halálát 573/577-re, ami az avar-hunok 560. évi bejöveteléhez áll közel, ill. talán az avar-hun honfoglalást vezető kagán halálához.

35. CHABA, 700 k.

= *Kuber*, aki Kuvrat 4. fia volt, több forrás szerint a pannóniai avarokhoz költözött 670-680 k., helytartó lett, majd összetűzésbe kerülve az avar kagánnal, Görögországban telepedett le (Theophanes, Nikephorus, Notitia Episcopatum, Poveszti, Miracula S. Demetrii, madarai szikla-felirat, Бешевлиев, 1979); Kézai 7. szerint a „hunok” 700-ban foglalták el a Kárpát-medencét, Anon. 45. pedig a lat. „Sobamogeri” név alatt közli Kubernek a székelyeknél fennmaradt emlékét, mivel Kuber a török (iráni?) *csaban* = ispán címmel rendelkezhetett s ez a cím maradt fenn a székelyeknél a Csaba személynévben (ld. O. Maenchen-Helfen, 1973, p. 396, 402-403, kínai átírásban *ch'up-an*, 7. századi török méltóságnév használata személynévben; Attila királynak nem volt „Csaba” nevű fia, a kedvenc kisebbik fiát Irniknek v. Ernáknak hívták, az Atilánál követségben járt Priscus rétor szerint); a magyar ’ispán’ szavunk a török eredetiből származhatott, nem a szlávok által is átvett „zsupánból” (ld. a Nagyszentmiklósi kincs egyik csészéjén ZOAPAN alakban, Pritsak, 1955, p. 85, uo. a boila név méltóságnévi eredetéről, p.40-41). A fenti három névből láthatjuk, hogy az emberöltők szerint megfejtett névsorunk is igazolja a 7. századi „első” honfoglalást (mely a hunokéval együtt voltaképpen a második bejövetel volt), igaz, ebből csak kisebb csoportok maradhattak, köztük a korai székelyek.

36. ED, 730 k.

= *chorezmi/khwárizmi* név Anon. 8, 10. szerint (v.ö. Kézai 22. a székelyek és khwárizmiekről, ami a honfoglalás után előhadakként való szereplésükre vezethető vissza, ld. DAI 39-40, gör. *kabaroí*, „kavarok”, és a székely Koromza-ágról Györffy Gy. 1990; ld. még *choliaták*, Menand., *kálizok* Maszúdinál, Abu Hamidnál, Kinnamosnál, a görög-alán lágy kiejtéssel, melyet mi is átvettünk, ld. helyneveinkben Káloz, -kalász összetételek, és Fejér megyei települések káliz vezérnevei: Aba, Alap, Örspusztá, Vajta, etc.); a khwárizmiekről 730 körüli csatlakozása nem lehetetlen, hiszen 702-ben érkeznek a kazárokhoz, amikor az arabok elűzik őket Khwárizmból, az Oxus/Amu-darja melléki ősi királyságukból (Tolsztov: Az ősi Chorezm, az Afrig-dinasztiáról is, ld. Függelék 5.). Azonban valószínűbb a 780 utáni csatlakozásuk az ogur-magyarokhoz, miután a kazárok is elűzik őket, a katonai és kereskedelmi szerepükből fakadó hatalmuk, befolyásuk miatt. Valószínű, hogy Kijev városát khwárizmiekről alapítják 838/9 körül (Poveszti: Kij, Scsek, Khoriv), s ezt követően alakulhatott ki az immár ogur-magyarokkal való szövetségük, amikor a besenyő támadás miatt a szavárdok elszakadtak tőlünk (DAI 38). 881 táján az ogur-magyarok (ungari, onogurok) és a khwárizmiekről (cowaris) már együtt harcolnak Bécs környékén (Annales Iuvavensis); Anonymus 8. Kijev városához kapcsolja a khwárizmiekről csatlakozását, némi malíciával „kutyáknak, legyeknek”, ill. „kumánoknak”, azaz pogányoknak, istenteleneknek nevezve a középkori Magyarország első „kapitalistáit” (ld. még Anonymus „királyi” szubjektivitása az idegen, csatlakozott népekkel kapcsolatban: cap.9: „rómaiak *legelnek*” = németek; Prológus, cap. 13, 14, 39: idegen eredetű „*gúnynevünk*” a hungarus/onogur; cap. 45: „Csaba-magyarok”, gör. *soba*, azaz *ostoba*-magyarok, mert nem akartak hazajönni = utalás Kuberre és népére).

37. UGEG, 760 k.

= Ukok/Altáj-hegység? Ukek/Volga-mellék? Anonymusnál Álmos apja.

38. ELEUD, 790 k.

= „Levedi”, aki követként, 850-55 körül „erejének hiányára”, azaz idős korára hivatkozva maga helyett Álmost és Árpádot ajánlja a kazár kagánnak (DAI 38). Konstantin császár vagy a tolmács ama félreértése, hogy „a türkök első vajdája Levedi volt”, a magyar követek, Bulcsu és Tormás herceg közlésében valószínűleg úgy hangozhatott, hogy „*Előd* volt a *rangelső jabgu*” (v.ö. jobbágy szavunk a tör. jabguból eredt, az Aranybulla idején még főember jelentéssel), azaz a kende, a főfejedelelem, aki viszont sosem ment követségbe, bár lehetséges, hogy a szavárd kende halála és a szavárdok elköltözése után Előd lett a főfejedelelem. Az is lehetséges, hogy Előd nem Álmos apja volt, hanem egy másod- vagy harmadrangú vezér, gyula vagy tarchan/tárkány („horka”), vagy még a kazárok által kinevezett *szad*. A három régi főméltóság, *kende* (nem török), *gyula*, *tárkány* (török) nevét Anonymus személynevekként közli (v.ö. DAI 40, Bulcsu „karkha”; ld. még a dagesztáni hunok méltóságnevei Daszurancinál 682-ben: *elteber*, *ertegin*, *tarchan*, *szad*, és Ibn Fadlannál a Volgai Bulgária méltóságai 922-ben: *kagán*, *kagán-bég*, *kündü-kagán*, *dzsausigir* (utóbbit a *gyula* elírásának tekintik), míg a kazároknál: *hazarhakan* (kagán), *yilig* (gyula), *iszad/szad*, Dzsajhani, Gardizi, Ibn Roszteh műveiben (ld. Róheim 1984, Róna-Tas 1996).

39. ALMUS, 820 k.

= Anon. 3.: Álmos 820 körül született, ami igaz lehet, bár ez is a keresztény időszámítás szerinti dátum; haláláról ld. még Anon. 13.: „*nagy* áldozatot (lat. *magnas* victimas; a fordításokból hiányzik a „nagy”!) mutattak be a halhatatlan isteneknek”, és a Képes Krónikában: Álmost *megölték* Erdélyországban, mert nem mehetett be Pannóniába. Megjegyezzük, hogy ’álom’ szavunk is megvan a finnugor nyelvekben (ld. TESz), ami *nyelvi*, *szomszédsági* kapcsolatokra utal (akár magyar nyelvi átadásra is), *nem* közös néperedetre. Mindenesetre érdekes, hogy a „finnugor” nyelvi párhuzamok épp a Lél és az Álmos neveknél jelennek meg.

Így tehát a 30 éves emberöltők beiktatása a Képes Krónika névsorába öt vagy hat időrendi „csomópontot”, fontos történeti egyezést eredményezett, melyek a hunokat és a hozzájuk csatlakozott népeket jelölik, nem konkrét leszármazást:

- 1.) hunok, -320 k. („Hunor”)
- 2.) ogurok, bolgárok, -170/140 k. („Kear, Beler”)
- 3.) szavárd-magyarok, +280/340 k. („Leel, Zamur/Zambur/Zuard”, ld. még alább)
- 4.) kadocsák, 490 k. („Kadicha/Cadusa”)
- 5.) ogurok, „hungarok” és velük a székelyek többlépcsős bejövetele a 7. században („Bentekus, Ethele, Chaba”), amit régészetileg, embertanilag és talán már a magyar nyelv használatát illetően is „első honfoglalásnak” nevezhetünk (a leletek 610, 630 és 680 körüli bejövetelekre utalnak, László Gyula 1977, p. 257-58); ogurok jöttek be a magyarokkal 895 körül is (5 török és 2 magyar nevű törzsünk, a „hétmagyarok”, Anon. lat. *Dentumogeri*, ami a tör. yedi/dzsedi, gyedü = hét számnévre vezethető vissza)
- 6.) végül a khwárizmiektől való csatlakozása az ogur-magyar hét törzshöz 730 körül („Ed”), de inkább 780 után, bár lehetséges, hogy egy szavárd-magyar, ogur-magyar apától vagy anyától 730 k. született káliz vezér utóda, népe a 780 utáni évtizedekben csatlakozott végleg a magyarokhoz, valószínűleg már Kijevnél (ld. Anon. szerint vérszerződés volt az ogurokkal és a khwárizmiekkal is).

E népek hunokhoz való csatlakozásának dátumai közül egyedül a szavárd-magyarok 280-340 körüli csatlakozására nincsenek történeti forrásadataink, ám mivel a többi öt „csomópont” (a hunokat is beleértve) több oldalról is támogatható, így nem kizárt ez sem, hiszen logikus, hogy a hunok igyekeztek minden kelet-európai „íjlesztő” népet szövetségükbe tömöríteni a 375. évi nagy inváziójuk előtti évtizedekben, s a Don-Volga-Kaukázus térségében is szükség volt hun szövetségesekre. Más kérdés, hogy Atila halála, a hun törzsszövetség felbomlása, 453 után ezek a

népek nagyrészt újra önállósodtak, erről több forrásunk van (pl. épp egy *Almos* nevű, valószínűleg szavárd-magyar vezér a társaival Atila fiai ellen harcolt 453-ban, Jordanes 50,266 szerint, míg a „bittugorok”, a bes-, azaz 5-ogur törzsek – akikre utal a krónikai *Beztur* név? – Atila fiaival; ld. még Priscus 463, Malalas 527, Prokopius 550 k. a szavir-magyarok és az ogur-hunok összecsapásairól, s néha pongyolán „hunnak” nevezik a szavirokat), majd egy újabb ogur-hun és szavárd-magyar szövetség létrejöhetett a kazár korban, vagy a besenyő támadás után (a kazárok 600 körüli érkezése után már nincsenek forrásadatok a szavir-magyarok és az ogur-hunok viszályairól, de ez lehetett a közös, kazár hadiszövetségbe tagolódás miatt is; v.ö. Levedi/Előd kazár felesége, DAI 38).

Összegzésképpen úgy vélem, hogy a Képes Krónika névsora létezhetett már Anonymus idején, aki Kézaihoz hasonlóan csak válogatott a nevek között, ahogy Emese álmát is csak töredékesen, magyarázva közli (Kézai egyáltalán nem, viszont közli a csodaszarvas-mondát, amit Anonymus nem). Megfigyelhető, hogy a korai krónikák által nem közölt, vagy töredékesen közölt ősi adatokat helyenként bővebben, pontosabban említik a későiek, ami már a reneszánsz „tudományosabb” szemléletének köszönhető (az itáliai püspök, Pietro Ranzani például a legszebb, leghitelesebb leírását adja Emese álmának, a *fénylő, ragyogó* patakkal). Valószínű, hogy az Árpád-ház őseinek voltak már fejedelmi „mnemonikái”, melyek rovásírással, „szkíta betűkkel” készültek, keményfa-táblákra, vagy még inkább arany-, ezüst-, bronzlemezekre, illetve kőszobrokra (ld. szkíta, ótörök balbalok/bálványok), s e névsorok segíthettek a régi történetek felidőzésében az énekmondóknak, táltosainknak (v.ö. Hérod. I. 132, az óperzsák papjai az istenek „leszármazási rendjét” énekelték a szertartások alatt, idézi Eliade I. 278). Ez lehetett a sztyeppei lovasnépek szokása, ez felelt meg életmódjuknak, kultúrájuknak, nem a bőbeszédű, sérülékeny pergamen-krónikák, melyek már inkább a „feledés” századaira jellemzőek, amikor megfakultak az emlékezet erői s a régi történeteket le kellett írni, össze kellett csiszolni, immár az adott kornak, személyes kvalitásoknak megfelelően, de még anélkül, hogy teljesen precízek lettek volna a tények, nevek kezelésében. Az egész eposzokat megőrző emlékezet, szájhagyomány egykori eleven létezése, majd fokozatos eltűnése és a kötöttebb írásbeliség megjelenése nagyon jellegzetes vonás az emberiség történetében, voltaképpen ennek a nagy átmenetnek, az idő- és térérzékelés, a szemléleti mód nagy átalakulásának sajátos dokumentumai a középkori krónikáink, az imaginatív, élő beszéd, gondolkodás és a holt írásjelek „között”. Talán a miénkhez hasonló rovásos névsor lehet a nemrég Naszilovónál, az Uráltól keletre talált bronztábla, melyet AD 6-8. századra kelteznek a kutatók (ld. alább, Csáji K. L. felvétele, MTI, alfahir.hu), s népneveket tartalmaz egy szogd kézirat, a Nafnamak is (W.B. Henning: *Selected Papers*, 1977, p. 67, 387, n. 5).

Természetesen érthető, ha az ősi, szövetséges és rokonnépünk, a szavárdok 815 körüli elszakadása és a Dél-Kaukázusba költözése, majd az ogur-hunok csatlakozása után nemzetünk „családfáján” a későbbi apák, a történelem „fenegyerekei”, a hunok kerültek előtérbe, a családfa élére, hiszen maga a honfoglalás „fegyverténye” is az ogur-hunokkal megerősödött törzsszövetségnek köszönhető, s ezt erősítette a székelyek, avar maradékok hun-hagyománya. Az alapos történeti – és intuitív – kutatás révén azonban felfedezhetjük, hogy őshagyományunk, ősnévsorunk is időrendben „gondolkodik”, még ha éppen olykor s látszólag „pontatlanságokat” követ el, későbbi neveket korábban, vagy korábbi neveket később szerepeltet. Ennek, mint a fentiekben láthatjuk, meglehetett az oka, értelme, s noha nem zárhatjuk ki teljesen a kései krónikások tévedéseit, kompilációit sem, a Képes Krónika ősnévsorának váza, magva, az említett öt-hat ponton megegyezni látszik a történeti realitásokkal.

Függelék 1.

A honfoglalás időpontjai a krónikákban

	Anonymus (1200 k.)	Kézai (1285 k.)	Kép. Krón. (1358)	Thuróczy (1487 k.)	DAI (948 k.)	Tarih-i Üng. (15. sz.?)
hunok:	451	700	373 Atila †573/77	373 Atila †443	–	373 387, A. koron. 445, A. †
magyarok:	884	872	677	744	893-98	745

Függelék 2.

A történeti adatok, az óbolgár fejedelmi lista és a Képes Krónika névsorának összehasonlító táblázata

Történeti adatok (Dümmerth D. nyomán)	Óbolgár fejedelmi lista eleje (O. Pritsak)	A Képes Krónika névsorának főbb csomópontjai
<i>Touman</i> , -3. század	<i>Avitochol</i>	1. <i>Hunor</i> , -320 (hun)
<i>Maotun</i> , -207-174	<i>Irnik</i>	2. <i>Kear</i> , 170, <i>Belér</i> , 140 (bolgár)
Nyugati hunok (kenkoli hunok? a heftaliták ősei is?): <i>Avitochol</i> , +153 k.	<i>Gosztun</i> <i>Korut/Kovrat</i>	3. <i>Leel</i> , +280, <i>Zamur</i> , 310, <i>Zambur</i> , 340 (Zuard/szavárd)
<i>Balambér</i> (Jord.), 375 k., fiai: <i>Ajbars</i> , <i>Karaton</i> , <i>Oktar</i> , <i>Ruga</i> , <i>Mundzuk</i>	<i>Bezmer</i> <i>Iszperik</i>	4. <i>Kadicha</i> , 490 (Cadusa/kadocsa)
<i>Mundzuk</i> , 420-430 k., fiai: <i>Bleda/Buda</i> †444 k., <i>Atila</i> 444-453		5. <i>Bendekuz</i> , 640, <i>Ethele/Atila</i> , 670, <i>Chaba</i> , 700 (ogur-hun kapcsolat)
Atila fiai: <i>Ellák</i> , <i>Dengizik</i> , <i>Irnik</i> , 433-488 k., <i>Emnetzur</i> , <i>Ultzindur</i>		6. <i>Ed</i> , 730 (khwárizmi? Ld. névpár- huzamok az Afrig-dinasztiával)
<i>Irniktől</i> származott ogur-óbolgár fejedelmek: <i>Kuvrat</i> , 605-665 k. és fiai, <i>Bezmer/Batbaján</i> (Meótisz- Kubán, Álmos fejedelem őse?), <i>Kotrag</i> (Volga-Káma), <i>Iszperik</i> (Dunai Bulgária, 679-691), <i>Kuber</i> (680 k. a pannóniai avarokhoz, majd Görögországba költözik), <i>Alcek</i> (Pentapolis, Ravenna közelében, de László Gy. szerint a Balkánon is lehetett)		

Függelék 3.

A Metón-ciklus (19 évente Nap-Hold Bak 0°) és a Képes Krónika névsorának időrendi „csomópontjai” az emberöltőkkel

<i>Metón-ciklus</i>	<i>Képes Krónika névsora & emberöltők</i>
-315	Hunor -320 k.
163	Kear 170
144	Beler 140
+293	Leel +280
312	Zamur 310
331	Zambur 340
483	Kadicha 490
635	Bentekus 640
[654?]	Ethele 670
673	Chaba 700
[692?]	
730	Ed 730
768	Ugeg 760
787	Eleud 790
[806?]	
825	Almus 820 k.

Függelék 4.

A Metón-ciklus és az Árpád-ház uralmi viszonyai

<i>Metón-ciklus</i>	<i>Az Árpád-ház uralmi viszonyai</i>
996	997, † Géza fejedelem
1034	1032, István kir. megvakíttatja Vazult egy ellene elkövetett merényletkísérlet miatt (Imre hg. †1015? 1031?)
1091	1091, (szt.) László kir. kinevezi kormányzóvá unokaöccsét, Álmos hg.-et
1110	1109, Kálmán kir. megvakíttatja Álmos hg.-et és annak kisfiát, Bélát
1129	1129, † Álmos hg., 1130 nőági rokonok trónigénnyel lépnek fel (Bors nembeliek, kálizok)
1186	1182, III. Béla királlyá koronázza és kinevezi dalmát-horvát-szlavón kormányzóvá kisebbik fiát, Imrét, 1187, idősebbik fiát, Endrét sereggel Halicsba küldi
1205	1205, II. Endre trónralépése
1224	1224, Endre ifjabb királlyá koronázza és kinevezi kormányzóvá a kisebbik fiát, Bélát, és királlyá koronázza nagyobbik fiát, Kálmánt
1300	1301. jan. 14., † III. Endre, vele fiágon kihal az Árpád-ház

Függelék 5.

Anonymus „kumánjai” és a khwárizmi Afríg-dinasztia névsora (305-995)

Anonymus, 8, 10.

Ed, Edumen

Bunger

Ousad/Ócsád?/Uzód?

Alaptolma

Afríg-dinasztia (Tolsztov és Birúni nyomán)

I. és II. Aszkadzsamúk, 400 és 700 k.,
v.ö. iráni *-adzsam* = lat. „edumen”?

Buzgar, 550 k.?

Saus, 490 k., Sausafar, 730 k.?

Abdallah, 790 k.?

Függelék 6.

A Képes Krónika teljes ősnévsora, a feltételezett-megtalált időrendi csomópontok kiemelésével (I.-VI.):

Noe

Japhet

Thana

Nemproth

I. Hunor -320 k.

Bor

Dama = Máma?

Keled

Keue

II. Kear 170

Beler 140

Kadar = Oktar?

Othmar

Farkas

Boudofard

Buken

Chanad

Budli = Bleda/Buda?

Beztur = Maotun/Baktur?

Mike = Lau-shang/Mingi?

Miske

Ompud

Kulche = Hu-lu-ku?

Leuente = Hü-lü-küan-kü?

III. Leel +280 k.

Zamur 310

Zambur 340

Bolug

Bulchu

Zulta

Berend

IV. Kadicha 490

Opus

Ethei = Atakám?

Scemen = Eszkám?

Turda

V. Bentekus 640 = Mundzuk

Ethele 670 = „Atila”/Kuvrat

Chaba 700 = Kuber csaban/ispán

VI. Ed 730 = Edekon/Edemen?

Ugeg

Eleud = „Levedi”

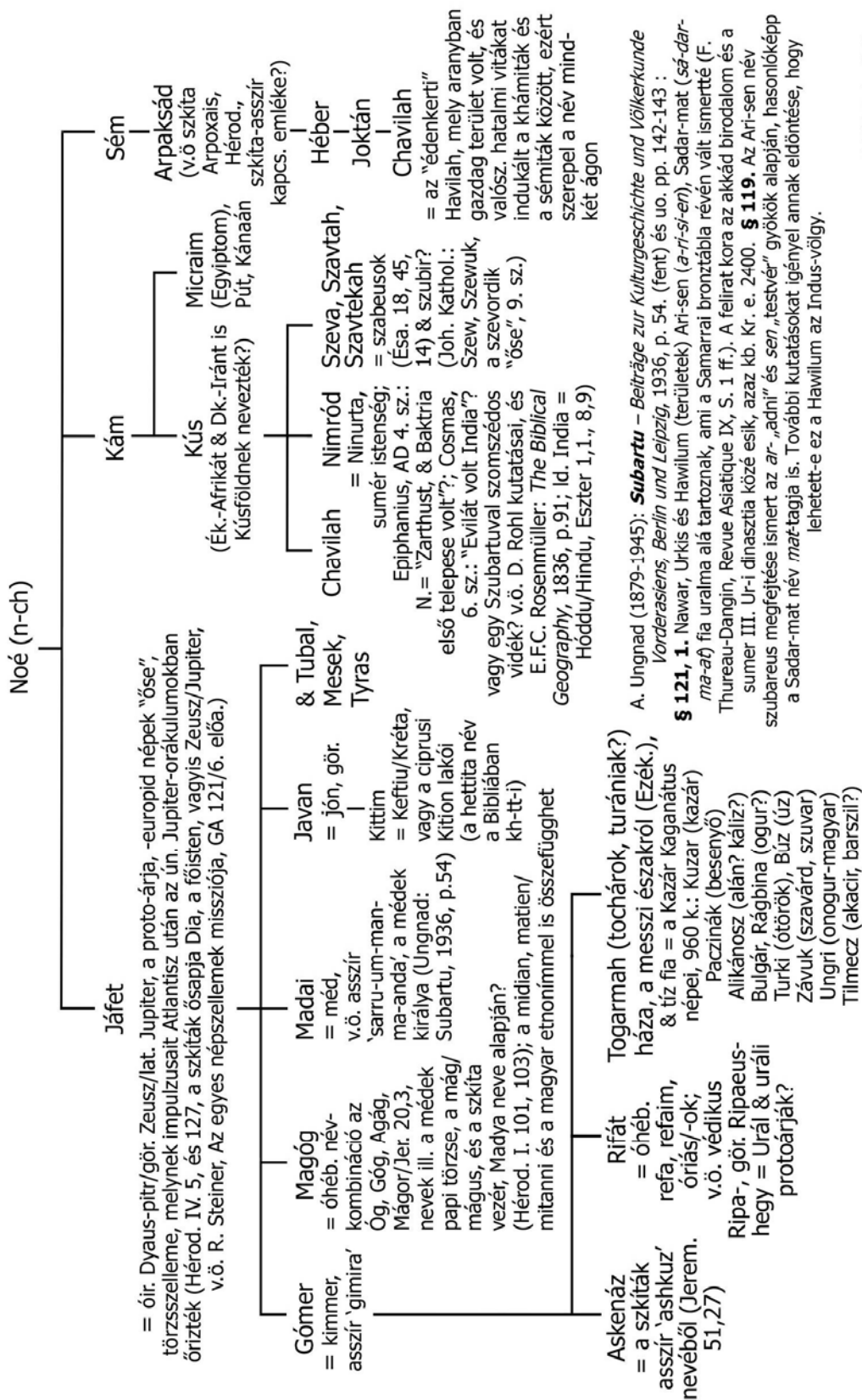
Almus 820 k.

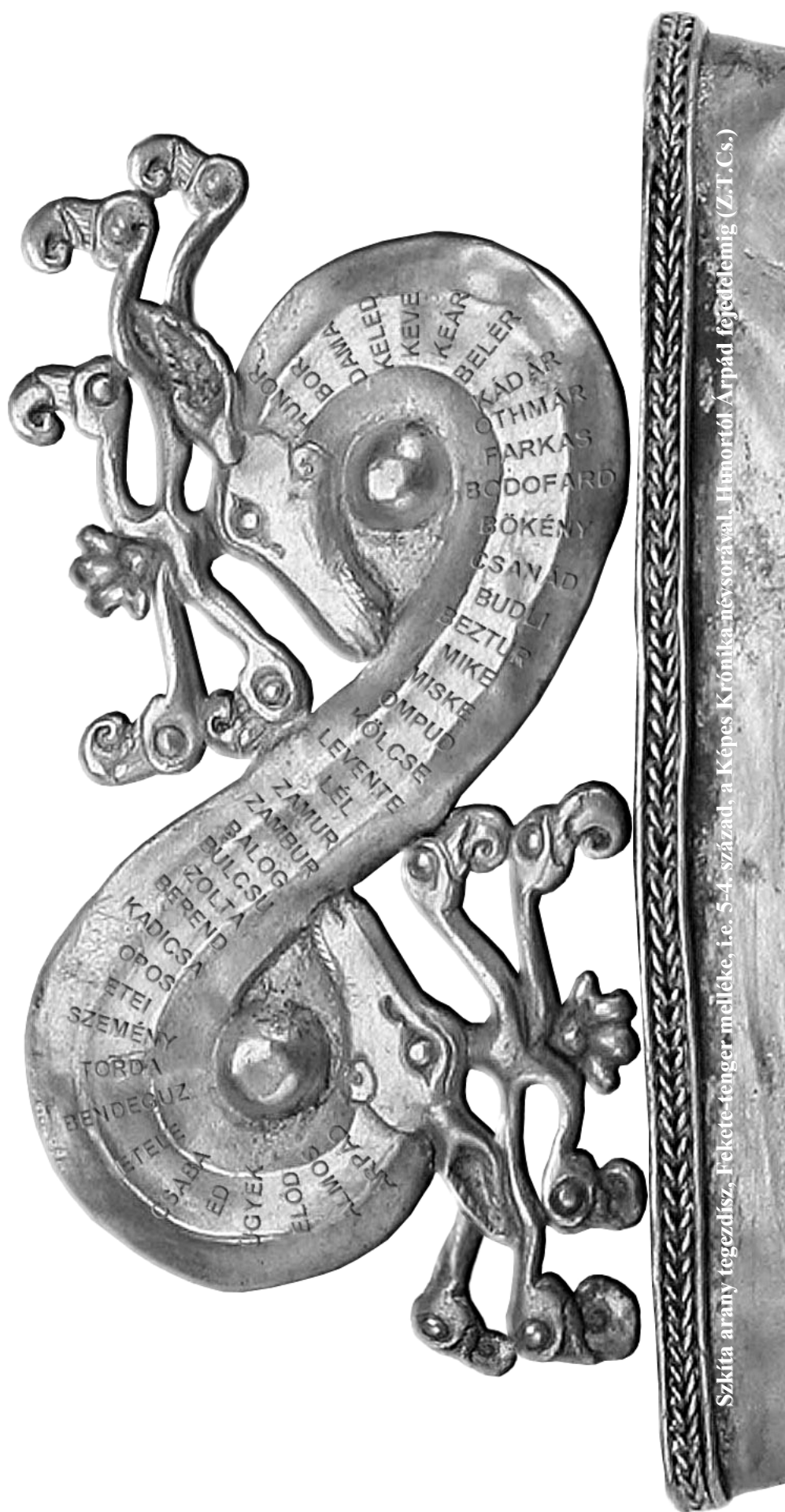
Arpad

Zoltan

Toxun

A népek leszármazása a Bibliában, a babiloni őshagyomány és az i.e. 8-6. századi népmozgalmak alapján (1.Móz. 10. & próféták)

Bibliográfiai hivatkozások:

- Képes Krónika, Bp., 1964, facsimile és szövegkötet
 Parmenidész és Empedoklész töredékek - Parmenidész és Empedoklész kozmológiája, fordította, jegyzetekkel ellátta és a tanulmányt írta Steiger K., Bp., 1985.
 Kállai G.: Új hold! Új király!, Valóság, 1985/4, újraközlés Turán, 2009/2.
 Szentpétery I.: A kronológia kézikönyve, Bp. 1985.
 Götz L.: Keleten kél a nap, I-II., Püski, Bp., 1994.
 H. Maspero: Az ókori Kína, Gondolat, Bp., 1978.
 The Shahnamah, 1-7., archive.org, és Radó A. fordításában (terebess.hu)
 O. Pritsak: The Hunnic Language of the Attila-clan, Harvard University Studies, IV. vol. 6., 1982.
 O. Pritsak: Die bulgarische Fürstenliste, 1955, kroraina.com
 Z. Batsaikhan: Foreign Tribes in the Xiongnu Federation, The Silk Road, vol. 4, no. 1., Summer 2006.
 Nartok – kaukázusi hősi mondák, Istvánovits E., Kulcsár V., L'Harmattan, Bp., 2009.
 Herodotus, görögül: C. S. Wheeler, Boston, 1854, angolul: W. Beloe, Philadelphia, 1840.
 J.T. Wheeler: The Geography of Herodotus, London, 1854.
 R. Steiner: Az egyes népszellemek missziója, Bp. 1996.
 Finnugor-szamojéd/uráli regék és mondák, I-II., 1984.
 Régi magyar népmesék, Berze Nagy János hagyatékából, Pécs, 1961.
 Nagy Olga: Széki népmesék, Bukarest, 1976.
 L. Koryakova- A. V. Epimakhov: The Urals and Western Siberia in the Bronze and Iron Age, Cambridge University Press, 2007.
 Osztják hőseinek, III., Az Aranyfejedelem éneke, 1963.
 Z. Tóth Cs.: Isszedónia, Mikes International, 2013/1., -: Magyar őstörténeti tanulmányok, 2010, -: Restitutio Historiae Veterum Magarii, 2012, issuu.com
 H. von Glasenapp: Az öt világvallás, Bp., 1975.
 D. Chwolsohn: Die Ssabier und der Ssabismus, St.Petersburg, 1856.
 R. Kienast: Johannes Valentin Andreae und die vier echten Rosenkreutzer-Schriften, Leipzig, 1926.
 Religion, Learning & Science in the Abbasid Period, 1990., szerk. Young, Latham, Serjeant
 Kurgans, Ritual Sites and Settlements, 2000., szerk. L. Yablonsky, J. Davis-Kimball
 Kmoskó M.: Szír írók a steppe népeiről, Balassi kiadó, Bp., 2004.
 Yovhannes Draskanakertsi: History of Armenia, ford. K.H. Maksoudian, Atlanta, 1987.
 FHG = Fragmenta Historicorum Graecorum, V., Carolus Müller, Paris, 1873.
 Th. Nöldeke: Zwei Völker Vorderasiens, ZDMG, XXXIII, 1897.
 J. Marquart: Osteuropäische und ostasiatische Streifzüge, Leipzig, 1903. (archive.org)
 Földrajzi nevek etimológiai szótára, Kiss Lajos
 Csánki D.: Magyarország történeti földrajza a Hunyadiak korában, reprint, Bp., 1990
 Györffy Gy.: A magyarság keleti elemei, 1990.
 Dümmerth D.: Az Árpádok nyomában, 1987, Álmos, az áldozat, 1985, A titokzatos jelbeszéd, 1989.
 B. Бешевлиев: Първобългарски надписи, София, 1979.
 Povesty vremennyx let, Augsburg-Moskau, 2003.
 O. Maenchen-Helfen: The World of the Huns, Berkeley, 1973.
 Bálint Cs.: Kelet, a korai avarok és Bizánc kapcsolatai, 1995. (a Miracula részlete Kuberről)
 Sz. P. Tolszov: Az ősi Chorezm, Bp., 1950.
 Bevezetés a magyar őstörténet kutatásának forrásaiba, I-II., egyetemi jegyzet, 1988.
 Történeti-etimológiai szótár (TESz)
 Szádeczky-Kardoss S.: Az avar történelem bizánci forrásai, 1996.
 László Gyula: Régészeti tanulmányok, 1977.
 M. Eliade: Vallási eszmék és hiedelmek története, I-III., Osiris kiadó, Bp., 1995.
 W.B. Henning: Selected Papers, 1977.
 DAI = De administrando imperio, ford. Moravcsik Gy., 1950., uő: Byzantinoturcica
 Karácsonyi J.: A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig, Bp., I-III., Zovárd nemzetségről
 Ókori gör., lat. szerzők munkái facsimilében a neten: archive.org, books.google.hu és más oldalakon

A Képes Krónika űsnévsorának főbb csomópontjai

1. hunok, -320 k. Kínában, majd vissza, nyugatra
2. ogurok, bolgárok csatlakozása, -170 k.
3. szavárd-magyarok csatlakozása, 280-340 k.?
4. kadocsák csatlakozása, 490 k.
5. ogur, székely „első honfoglalás”, 640-700 k.
6. khwárizmiekek csatlakozása, 730 k.?

Quidam filius ygey ex filia
 Amodobilia in scythia genuit fi-
 lium. qui nominatur almus
 ab euentu. Quia mater eius
 in sompno innotuerat. cuius
 quasi in forma auisuris ueni-
 ens dum esset grauida et quod
 de utero eius egredereb' torres
 ac infra non sua multiplica-
 rentur. Itaque scim fuit qd d' li-
 bis eius gl'osi reges ppagaret.
 Quia uero sompnum inlin-
 gua ista dicitur alm. et illius
 ortus p' sompnum fuit pre-
 notificatus. ideo ipse uocatus
 e' almus. qui fuit Eleud. qui
 fuit ygey. qui fuit ed. q' fuit
 Chaba. qui fuit Echele. q' fuit
 Beutels. qui fuit Turda. q'
 fuit Seemen. qui fuit ethele. q'
 fuit opus. qui fuit Paricha.
 qui fuit berend. qui fuit zulca
 qui fuit bulchu. qui fuit Bo-
 lig. qui fuit zambur. q' fuit
 Zannur. qui fuit leel. qui fuit
 leuente. qui fuit bulche. qui
 fuit ompnd. qui fuit oyiske.
 qui fuit oyike. qui fuit bezt.
 qui fuit budh. qui fuit Cha-
 rad. qui fuit buben. qui fuit
 bodosard. qui fuit farkas. q'
 fuit othmar. qui fuit kadar
 qui fuit belex. qui fuit beax. q'

fuit beue. qui fuit beled. q' fuit
 dama. qui fuit bor. qui fuit
 humor. qui fuit nempoth. q'
 fuit thana. qui fuit iaphet. q'
 fuit noe. Almus genuit ar-
 pad. arpad genuit zoltan. Zol-
 tan genuit torun. Anno igitur
 ab incarnatione domini sexcente-
 simo uel sexingentesimo septu-
 agesimo septimo. a morte uo-
 atile regis. Anno centesimo. et
 uiginti. oragori siue huius-
 latine uo uiginti. tpe Costan-
 tini tertii imperatoris. et zacharie
 pape. denuo ingressi sunt pa-
 noniam. Transierunt igitur
 primum Bessorum albor. Cu-
 manorum. Suldaham et cuncta
 tem ipso nominata. Deinde
 transierunt alpes in quidam pui-
 tiam ubi uiderunt aquilas i-
 numerabiles. et ibi p' aquila
 illas manere non potuerunt. qz
 de arboribus tamquam mulce d'
 sedebant aquile et consumme-
 bant. duorando pecora eorum et
 equos. volebat enim deus ut cum
 descenderent in hungariam. Cum
 montes descendit p' tres menses.
 et diueniunt in confinium regni
 hungarie. s. in erdeh. multis
 gentibus memoratis. Ibiqz ter-
 reis castris septem ppatis pro

A Képes Krónika „ősnévsorának” megfejtése (Z. Tóth Csaba, Eleink, 2014/4)

I. **Hunor** -320 k. (xianyun/xiungnu, Maspero p.320, **hiiaona**, Aveszta)

Bor

Dama = Máma? (Pritsak 1982)

Keled

Keue = Kijev névadója is „Keve”? (Poveszti 838)

II. **Kear** -170 k. (tie-lö, dingling, Maotun lev. -176)

Beler -140 (Kézai 5., **ogurok, bolgárok** csatlakozása)

Kadar = Oktar? (Pritsak), Kattar (Tarihi Üngürüş, 16. sz.)

Othmar = Oktar?

Farkas

Boudofard

Buken

Chanad

Budli = Bleda/Buda? (Pritsak)

Beztur = Maotun/Baktur? (Hirth 1900, Götz 1994)

Mike = Lau-shang/Mingi? (Hirth, Götz)

Miske

Ompud

Kulche = Hu-lu-ku? (Hirth, Götz)

Leuente = Hü-lü-küan-kü? (Hirth, Götz)

III. **Leel** +280 k. (Kézai 32, Zuard nemz. „őse”; **szavárd-magyarok**)

Zamur 310 (Drasxanakertsi: Sew, Sewuk a szevordik „őse”)

Zambur 340 (Zavuk/szavirok, József kagán lev., 960 előtt)

Bolug

Bulchu

Zulta

Berend

IV. **Kadicha** 490 k. (Joannes Antiochenus 486, **kadiszok**)

Opus

Ethei = Edekon, Atakám? (Pritsak)

Scemen = Eszkám? (Pritsak)

Turda

V. **Bentekus** 640 k. = Mundzuk (420-430 k., **ogur-hunok**)

Ethele 670 = a „második Atila”, Kuvrat (605-665 k.)

Chaba 700 = **Kuber csaban** (Kézai 7, 12, span), **székelyek** (Kézai 22)

VI. **Ed** 730 k. = Edekon/Edemen? (Kézai 22., **khwarizmiek**)

Ugeg = Ukek település a Volgánál, Ukok az Altájban?

Eleud = „Levedi” (DAI 38, *tarchan* vagy *kazár szad* is lehetett)

VII. **Almus** 820 k. (Anon. 3, szül. 819; v.ö. Jordanes 50,266)

Arpad (honf. időpontja: Kép. Krón. 677, DAI 37, 893-98)

Zoltan (DAI 40)

Toxun/Taksony

Portrék forrása: Nádasdy Ferenc, *Mausoleum Regum et Primorum Militantis Ungariae Ducum*, Nürnberg, 1664.